

.....

Давид Албахари

ЛУДВИГ

.....

traduki

Това издание е подпомогнато от европейската мрежа за литература ТРАДУКИ, съвместна инициатива на Министерство на европейските и външните работи на Република Австрия, Външно министерство на Федерална република Германия, швейцарска фондация за култура „Про Хелвеция“, „КултурКонтакт Австрия“, Гьоте-институт и фондация „С. Фишер“.

Ludvig

© David Albahari, 2007

© S. Fischer Foundation;

Bulgarian translation by order

of TRADUKI; translated

by Rada Sharlandzhieva, 2010

© фондация „С. Фишер“; български

превод по поръчка на ТРАДУКИ;

Рада Шарланджиева, преводач, 2010

© Капка Кънева, художник, 2010

© Издателство ПАНОРАМА, 2010

ISBN 978-954-9655-45-2

Д а в и д
А л б а х а р и

ЛУДВИГ

роман

Превод от сръбски:
Рада Шарлангжиева

ПАНОРАМА

НАМЕРЕНИ
В ПРЕВОДА

София 2010

.....

Минаха много години, откакто видях Лудвиг за последен път. И вече беше остарял, не можеше да го скрие, а той, трябва да призная, не се и стараеше да заличава белезите, но въпреки всичко, всъщност тъкмо заради всичко, за миг ме обзе злорадство, което дори не се опитах да прогоня, в онзи момент Лудвиг и без друго бе обърнат с гръб към мен и не виждаше изражението на лицето ми. Така му се пада, помислих си, нека е стар като протрит гъон, като развалено яйце, като камък, излъскан от планински поток. Веднъж една жена, геолог по професия, ми показваше камъни с различна големина и определяше приблизителната им възраст и времето, необходимо за да бъдат изваяни от водата, въздуха и вятъра до формите, които гържахме в ръцете си. С казаното нямам предвид, че Лудвиг изглеждаше *толкова* стар, само искам да подчертая и да обърна внимание на онава, което мно-

зина пропускат, на факта, че аз наистина съм по-възрастен от Лудвиг, с други думи той е по-млад от мен с цели две години и два-три месеца, така и не установих точната му рождена дата, че се е появил на този свят след мен и ако нещата не тръгнат в обратна посока, ще си отиде от него след мен. Протягам се, докато записвам това, та се налага да подпирам листа си с лакът. Четох някъде, че протягането и прозяването може да са симптоми на възбуда, макар повечето хора да ги свързват с противоположното значение, с умората и отегчението, а също и с оттеглянето за почивка, това изобщо не важи в моя случай, поне в този час. В момента идеята да си почивам ми е по-далечна от всичко друго; леглото никога не ми е изглеждало толкова непривлекателно, отблъскващо, дори противно, като си представя смачканите чаршафи, сърчно прикрити под опънатата покривка; в съзнанието ми е само Лудвиг и успокоение ми носи единствено мисълта, че изглежда по-възрастен от мен, както в лицето, така и в поведението, да не говорим за начина на обличане. Накратко, протягам се от възбуда, скоро ще започна да се прозявам от недостиг на въздух, от усещане за задушаване, предизвикано от моята възбуда, всъщност от радостта, че най-после изрекох онова, което ме гнетеше през всичките тия години и ме караше да се чувствам като принцесата върху граховото зърно: колкото и дъшека да поставяха между мен и онова, за което по принуда мълчах, гузина или два пъти по толкова, то все ми убиваше и нощем непрекъснато се въртях, пъшках, гънех се като червей в напразни усилия да се измъкна

от преглътнатите думи, в непрестанен страх, че някога, някъде дълбоко в мен, те ще започнат да гният и аз вечно ще вървя, съпровождан от смрад до небето, а и по-далеч. Какво по-далеч, къде по-далеч, има ли по-далеч от небето, чувам вече оглушителните въпроси на онези, които редовно се обажгат, щом гласът ми прозвучи по радиото или телевизията, тоест, когато моят глас вече не е мой, а само модификация на истинския ми глас, тогава те крещат и вадят всевъзможни аргументи, повтаряни безброй пъти до изгубване на всякакъв смисъл, но винаги става така, чуват се онези, които би трябвало да мълчат, а мълчат онези, чиито думи все пак биха ни дошли добре, макар да са малко, думите и хората, хората май не толкова, колкото думите, и все пак ги има, ако сега спра и се замисля, сигурно ще се сетя за някого, може би и за няколко, ала те ще са онемели, съвсем онемели, само очите им ще са разширени, както се разширяват очите ни, когато най-сетне прозрем нещо, което никога по-рано не сме осъзнавали, но те са малко, въпросните прозрения и въпросните личности, затова в крайна сметка мнозинството крещи, размахва ръце, кръщава ме с разни прозвища и дори не крие колко ще се радва, когато най-после замлъкна. Иначе казано, когато отида там, където езикът вече нищо не означава и царстват само тишината и мракът. Никога не е преставала да ме смайва способността на хората да мразят. Смайвам се, когато другите мразят мен, смайва ме и омразата в мен, когато аз мразя другите. Ялова работа е да мразиш, каза Лудвиг, и с това съм съгласен, макар да го мразя,

загето точно той го каза. Не зная как го постига, откъде ги взема тия неговии изречения, които с еднаква лекота намират място в мръсничките дневници на крещящо облечени гимназистки и в лъскавите бележници на служителки във финансови институции. Че и в градските автобуси, които се налага да ползвам, защото, за разлика от Лудвиг, аз не карам кола, никога не съм карал, и нямам намерение някога да карам, та в тия автобуси също понякога чуввам да споменават Лудвиг и дори да цитират неговии изречения, не само за омразата, а и по други теми, включително войната, мира, риболова и цената на магданоза на най-големия градски пазар. Достатъчно, за да ми призлее, както се е случвало и то небеднџ. Много пъти в по-деликатни ситуации, споменеше ли се името на Лудвиг, усещах напъни на повдигане, все пак успявах да ги удържа, измџквах се незабелязано от публичното място, където се намирах, после тичах до тоалетната и повръщах на воля, само че не беше класическо повръщане, по-подходящо е да се нарече гране на стомаха, защото заради напъгането и спазмите отвърре наистина бях убеден, че стомахът ми се преобрџща, сякаш е рџкавица или потник, а сетне, когато всичко свършеше, за щастие никога не траеше много дълго, се връщах на същото онова публично място, сякаш нищо не е станало, с леко кървясали очи. Веднџж това се повтори три пъти поред: тџкмо се оправях и се връщах на мястото си, съвзел се криво-ляво, и пак ми се налагаше, понеже някой отново неблагоприятно се бе позовал на едни или други думи на Лудвиг, внимателно да се прокрадвам към

вратата, а после без никакво бабене да тичам до тоалетната. Клозетната чиния е най-високата степен на самота, която може да сполетти човека. Няма нищо по-самотно и по-болезнено от надвесването над клозетната чиния и взирането в гладката повърхност на водата в нея, особено когато за трети път в кратък времеви отрязък стомахът ти се гърчи да изхвърли нещо, въпреки че в него отдавна вече няма нищо. Но така е с Лудвиг: ако не може нищо да ви вземе, ще ви вземе нищото, това поне е лесно. И отново ми минава мисълта как заради тия мои думи някой ще си помисли, че имам нещо против Лудвиг, а истината е съвсем друга и аз никога не съм бил сред неговите обвинители. Не аз твърдах, че Лудвиг заслужава цялата възхвала на света, той сам ги говореше тия неща, като не пропускаше да подчертае, че нашата литература, нашето изкуство и, може да се каже, целокупната ни духовност никога нямало да са това, което са, ако не бил той. Той сам, с едно величаво усилие, казваше за себе си Лудвиг, променил хода и динамиката на нашия дух, също както, отново сам и с не по-малко величаво усилие, освободил нашата проза от мъртвата хватка на провинциализма и затвореността, присъщи на линеещия свят на паланката, и я извел на път, който се слива с пълноводното течение на европейската художествена изразност. Да си приказва Лудвиг, каквото си ще, проблемът е само един, аз вървах по този път преди него, той обаче никога не го призна, макар да разбираше какво е сторил и съответно да знаеше, че просто ме прегази като пухтящ валяк, превърна ме в петно,

в лепка на същия този път, без дори да се обърне да погледне на какво приличам. А аз на нищо не приличах, кой ще прилича на нещо, ако го прегази пухтящ валяк, няма много възможности, не бях дори пресован лист, не бях даже шарен станиол от бонбон, дето едно време, като деца, внимателно изглаждахме с върха на ноктите си и прибирахме в кутии за обувки. По-късно Лудвиг каза, че не ме видял. Не е важно на кого го бе подхвърлил, не е важно от кого го чух, самото твърдение ме избива на смях. На онзи път нямаше никой друг освен мен, на онзи път се виждах само аз, с други гуми, имаше само един начин да ме прегази на пътя: да го направи нарочно. Е, още вървях скришно по него, най-вече в късните часове и нощем, а през деня се възползвах от сенките, но в никакъв случай не може да ме обявяват за невидим. Напротив, бях толкова видим, че определени хора, не е необходимо да ги изброявам, защото е известно кои са тия определени хора, свързани с определени институции, и тях не е необходимо да назовавам, и за тях се знае кои са, та всички те, определените хора от определените институции, очевидно бяха обърнали внимание на моето, както се изразиха, неуместно поведение, което оставяло лош вкус в устата. Лош вкус в устата! Поведението да не се яде! Те на драго сърце ще ме изядат, зная го, даже вече си мислят, че са ме захапали, но аз съм корав плод, изпускам защитен сок и който ме заръфа, може да е сигурен, че бързо ще му изтръпнат зъбите. Това не е страшно, изтръпването на зъбите е временно явление, по-важно е да имаш зъби, а аз няхах, моите изнопадаха до един, когато валякът на

Лудвиг свирено връхлетя върху мен. После някой ми каза, че зъбите ми се продавали на много висока цена, но не можах да установя вярно ли е и дали съществува правото лекарство, което, образно казано, да върне зъбите на челюстта, чиято собственост бяха. Всъщност може би не е толкова страшно да ви прегази валякът на човек, който според собствените му гуми е променил развоя на нашата литература; да изгубиш зъбите си също едва ли е най-страшното нещо на света, страшното и ужасяващото стана, когато в телевизионното предаване, в което участвахме заедно, същият този човек се обърна към мен и ме попита какво изобщо съм търсил на оня път. Ако водещата тогава не ми бе направила дискретен знак, в който видях подкрепа за мен, като нищо щях да скоча на секундата и да си изляза, толкова ми се повдигах от Лудвиг, и особено ми се сгади, когато след предаването той се обърна към мен и предложи, понеже съм живеел близо до студиото, да отидем у дома на кафе. Избягнах да го погледна в очите, измислих си някакъв предлог, казах му, че имам среща и там пред него, макар да нямах други намерения, скочих в едно такси и на висок глас, така че и Лудвиг да ме чуе, съобщих някакъв адрес в противоположния край на града. А какво направи той? Отиде в моя апартамент и когато малко по-късно се появих вкъщи, го заварих да пие кафе със собствената ми жена. За теб говорехме, каза жена ми и плясна с ръце, сякаш се опитваше да убие молец. Бузите ѝ бяха зачервени, вероятно от безочливите приказки на Лудвиг, той можеше дори за толкова кратко време да наговори всичко и с невероятна

скорост, присъствал съм няколко пъти на словесните му фойерверки, всеки път пред различни женски особи, и съм се убеждавал отново и отново колко верни са думите на поета, че когато ухажваме някого, ние ухажваме себе си, само дето се виждаме с коса до кръста, мисълта ми е, че Лудвиг не знаеше кога да спре. Впрочем, напълно е възможно жените изобщо да не са го интересували, не го интересуваха и мъжете, това го зная с по-голяма сигурност, няма значение как съм го научил, някои неща никога не бива да се разкриват, искам да кажа само, че Лудвиг се любуваше на себе си повече, отколкото другите на него и изглежда това винаги му е било достатъчно. Минаха много години, откакто го видях за последен път, но не вярвам нещо да се е променило в това отношение, освен разбира се, че той се добра до върха на славата. Веднага допълвам, че някои от нас трябваше да заплатят определена цена за това, да изчезнат или да се оттеглят от голямата литературна сцена, вече изцяло заета от Лудвиг и неговите обожатели, които всъщност правят само това, венцеславят го и повтарят, докато не се олигавят, колко по-велик е Лудвиг от всичко, създадено в нашата литература до днес. Лудвиг сам-самичък променил посоката на нашата проза: като чуя това изречение, идва ми да се обеся, а те го повтарят до припадък. Лудвиг това, Лудвиг онова, още малко и подобно на практиката с актьорите и поп изпълнителите, ще сложат името му за марка на облекла, включително на бельо, чорапи и сутиени. Естествено, за всичко това Лудвиг ще получава определен процент, привидно малък, но съв-

сем приличен, като се събере всичко накуп. А оная вечер, когато го заварих у дома с поруменялата ми жена, той само презрително ми се усмихна и дори за миг, признавам, само за един бегъл миг, постави длан на талията на жена ми, сякаш искаше да ми покаже, че и тя, стига той да поиска, също може да му принадлежи. И преди това говореше как приятелите делят всичко, така се изрази, по това се познавало, че са приятели. Зная, странно звучи да го споменавам като приятел, но истината не трябва да се крие: ние действително бяхме приятели и то някъде от края на шейсетте, когато се запознахме в двора на Философския факултет в Белград по време на големите промени и сътресения, които накрая се оказа, че не са никакви сътресения, така както и промените не донесоха никакви промени, а само ускориха стагнацията и затварянето на очи пред неизбежното. Не трябваше да позволяваме тогава да ни спрат при подлеза, често си повтаряхме с Лудвиг, а една сутрин години по-късно, докато още се изтягах в леглото, чух Лудвиг да обяснява в някакво ранно радиопредаване как западните сили, по-точно техните шпиони, се внедрили в редиците ни, особено сред студентите, и се опитали да употребят студентските вълнения и протести за своите коварни намерения. Подскочих в леглото като опарен и известно време не смеех дъх да си поема. Водещият на предаването попита Лудвиг готов ли е да назове имена и по-точно спомня ли си кой от лидерите на протестите е сътрудничил на шпионите? Чух как Лудвиг премлясква, винаги премлясваше, когато не беше сигурен какво да каже

и знаех, че ще прибегне до някоя готова фраза от рода на: „Не е необходимо всичко да се погна на наведнъж, нека оставим нещо на слушателите и за следващия път“, на което водещият отговори, че ще се хване за думата му, и това, убеден съм, е извикало безочливата усмивка върху устните на Лудвиг при представата как водещият може да го хване и за нещо друго, не само за думата му. В стаята ми ечна музика, интервюто свърши, Лудвиг напусна студиото, не го бе домързяло да отиде в радиото толкова рано, никога не изпускаше възможност да си направи реклама, не го спираше това, че си ляга късно и става още по-късно, обикновено за обяд, дори и след това, поканеха ли го в сутрешните новини по телевизията или в някое радиопредаване, Лудвиг безотказно се вдигаше, вземаше такси и стигаше навреме със зачервени очи и дрезгав глас, което, твърдеше, само подсилвало неговата харизматичност. Всяка жена, казваше, мигом пожелавала той да отпусне глава в скута ѝ и да го гали нежно, докато не разпръсне тая негова умора и прегракналост, колкото и да ми е неприятно, трябва да призная – Лудвиг бе любимец на жените, много по-любим от мен, често ставах свидетел как някоя напълно непозната дама с готовност му предлага скута си, аз пък в повечето случаи си тръгвах преди той да зарови глава и притисне устни в найниските гънки на корема ѝ с думите, че тази планина той, уви, никога няма да покори, и жените мигом разкравчаха нозе, чуваше се как бримки разпукват найлоновите им чорапи, как сърцата им тупкат учестено и те започват да пъшкат, какво се случваше после, мога само

да се досещам, но не съм се замислял сериозно и се надявам никой да не остане с впечатление, че му завиждам. Най-лесно е да си Дон Жуан или Казанова, никой не може да ме убеди в противното, дори Лудвиг. Не помня кога го видях за последен път, но ако ми се удаде случай, няма да пропусна да му кажа това, както винаги и за всичко съм говорил с него. Никога не съм бил от ония, които все нещо спотаяват в себе си, а после се пръскат от омраза, яд и безпомощност. Имах ли да кажа нещо, говорех; нямах ли – мълчах. Някъде прочетох едно поучително изречение от Талмуда – научи езика си да говори; знам ли, с годините все повече се убеждавам, че това е най-доброто напътствие, което може да получи човек. Усещането в кой точно момент да произнесеш определена дума осигурява спокойствие и безметежен живот на личността, а това за съжаление не може да се каже за мен. Моето „знам ли“ не завършва с точка, а с въпросителна, с онази възходяща интонация, която поставя под съмнение всичко, дори себе си. Тия неща може и да не са съзвучни едно с друго, но аз отдавна съм се отказал от съзвучието. За да има съзвучие, са необходими двама души, както в стария шлагер „За танго са нужни двама“, някои работи не могат да се вършат в самота. Нямам предвид отношенията между нас с Лудвиг, в тях е имало и хармонии, и дисонанси, както вероятно във всички други отношения, по-скоро си мисля за общата дефиниция на съгласието между хората, за нежеланието на хората да живеят в хармония с другите, пък дори, което е най-лошо, и със себе си. Никой не може да ни мрази толкова, колкото ние можем да